

vogelcam, vzdiguje se po svoji lahkoti visoko, in se gor z drugim zrakam pomeša, če se pa zedini z gnjilcam v amonijak — neko lugasto sol — beži tudi kot gáz kviško. Vse, kar koli spuhiti iz živih in mertvih ljudi, žival in rastlin čez dan in po noči, ki ni samo voda; vse močno različne dišave; vse kar pri gnjienji, trohnjenji in gorenji — odločva se; ali ne plava vse to raztopivši se v zraku? — Ko bi Terst, ko bi Dunaj pogoril, koliko sto tavžent ali milijonov centov lesa in družiga blaga bi pri tem v gáze ali puhe spremenivši se, v zraku se raztopilo? Blizo 200 gorečih gor štejejo na svetu, koliko gázov in puhov spihajo te le iz sebe od dneva do dneva? koliko jih pride tacih iz podzemeljskih globočin in jam po navadnih odduških? Kaj bomo pa še le od vode rekli? Nar berže je je več v podnebnim zraku kot na zemlji. Na nar lepši in prijetniši dan velikiga travna se ti prikaže ob enajstih nad glavo nek oblacič; zmirej se širi in veči postaja, veterca ga ni od nobene strani; ob treh popoldne je oblak že deleč okoli nebó zagernil, zdaj se zabliska in zagromi, in kmalo začno kanci naletvati, ploha se vsuje, oblak se vdere, in strašna povodenj ti nograde razkopá in njive prek potoka pobere, sosedu jez preteržè in mu stope zasuje! Vsa ta voda je popred v zraku nad tvojo glavo raztopljená bila, ni bilo ga ne juga, de bi je bil iz daljniga morja prinesel. Koliko vode mora neki na nebi biti, kër se lahko v vsakim kraji in takó na naglim take lijavce iz nje naredé? —

V zraku je tudi posebno poletni veliko kalamičniga ognja, se je pri povodnji bliskalo, de je bilo kaj! Mende je ni kemijske pervine na zemlji, de bi je več ali manj tudi v raztopljenim stanu v zraku ne bilo. Kar so še koli železne rude na svetu našli, je bila vselej taka, de je bilo v nji železo s kislicam ali žéplam zedinjeno, čistiga pa in svetliga železa, kakor se večkrat najde srebró in zlató, niso še našli v nobeni rudi; našli so ga pa vender že večkrat verh zemlje, v po več funtov ali tudi centov težkih kosih, kateri so se na nebu iz drobtinc sprijeli in na zemljo padli. Takó sta pri Hrašinski vasi Zagrebske krásije 26. velikiga travna 1751 ob šestih popoldne v pričó več ljudi dva kosa čistiga železa med gromam in ognjenimi prikaziki, v podobi razbeljenih in zlo zamotanih verig na preorano njivo padla in se v njo globoko zarinila; večiga od 71 funtov hranijo še dan današenj v cesarskim muzeumu na Dunaji.

De je med enakimi gromnimi in ognjenimi prikaziki že večkrat in v mnogih krajih kamnje od neba na zemljo padalo, je učenim sploh znano. Naglo priletí od drugej veči ali manjši po noči vse razsvitjavajoča krogla, razpoči se močno zagromivši, in pade kot kamnje na zemljo. Naj se take krogle zedinijo iz drobtinc v našim podnebnim zraku, ali naj prileté iz neizmerljiviga neba, očitno je učnim, de obstojé iz sploh znanih kemijskih pervin, zató pravi Latinec: „Cæli & terræ est una eademque materia“. Mnogi naravoslovci menijo, de take krogle, majhne tamne zvezdice, pridši iz globokiga neba, memo leté z nedopovedljivo hitrostjo in se movsaje ali žulé ob naš podnebni zrak, gáze zažgó, de vidimo prikazik, ki mu pravijo: de se je zvezda potočila. Če pa take krogle blizo zemlje pridejo, jih ta na-se potegne, in dol po zraku leté se vnamejo, razpočijo in kot kamnje na zemljo padejo.

Podnebni zrak je tedaj práv práv velika zaloga zlo muogoverstnih reči, kterih živali in rast-

ljine v svoj živež potrebujejo, in jih tudi iz zraka dihaje, in po koži ali perji serkaje v svoj živež obračajo. Od kod bi neki na starim zidu rasteče drevesce živeló, če ne večidel iz zraka? — Podnebni zrak je pa tudi kemijska fabrika, v kteri se veliko kemijskiga ločenja in zedinjenja godí. — (Dalje sledí.)

Živinsko zdravništvo.

Iz Slivja nam pišejo, de se je letašnje spomlad že večkrat primerilo, de so svinje drugi ali tretji dan po porodu popolnoma ob mleko prišle, in de je več prasčikov zavoljo tega od lakote poginilo. Prosijo nas za svet, kaj de bi bilo v taki nadlogi storiti? —

To vprašanje obseže dve reči; prvič svetovati, kakó de bi se svinji zopet k mleku pomagalo? in drugič, kakó nej bi se prasčiki smerti lakote otéli?

Na prvo vprašanje ni moč gotoviga sveta dati zató, kër nam gosp. C. clo nič niso povedali, ali je starka zraven tega tudi nekoliko bolehná, ali morebiti clo hudo bolná in kakšne znamnja bolezen kaže. Če pa bolezní ne poznamo, ne moremo gotoviga pomočka svetovati. Le navadni vračuni in mojstroskazi kje v en dan zdravila dajejo in bolezní samo po imeni ozdravljujejo, brez pomislika: ali bo práv ali ne.

Nar navadniši vzrok, de živina koj po porodu ob mleko pride, je vročinska boleznin z notrajnim prisadam, ktera je živinskim zdravnikom pod imenam porodna vročnica (Wurffieber) práv dobro znana in ktero navadni vračuni notrajni ovčič ali sajovic imenujejo.

Ta boleznin izvira večidel iz prehlajenja ali od preobilne piče. Gorak hlev in obilná stelja je tukaj potrebna; zraven tega se mora svinja kake trikrat na dan dobro s slamo dergniti in še clo odeti. Pijača naj bo topla, nar bolj služi voda z otrobi in z nekoliko domače solí osoljena. Razun tega naj se v maslicu tople vode raztopí pol lota solitarja, kterimu se zamore tudi pol kvintelca ž vep-la pridjati, ali pa namesto solitarja in žvêpla pol lota v štupo stolčeniga strelniga prahú (pulfra) in to zdravilo dvakrat na dan bolni svinji v gobec vlti. V hudi vročinski bolezní naj se ji tudi na repu obilno puša.

Pa je še družih vzrokov in boleznin več, de svinja ob mleko pride, za ktere so zopet druge zdravila. Kër nam pa gosp. C. clo nič od tega povedali niso, bi predolgo bilo, vse vzroke posamezno tukaj razlagovati. Naj nam razločno popišejo počutik tacih svin in iz serca radi jim bomo svetovali prave zdravila.

De pa prasčiki od lakote ne poginejo, se lahko obvarje, če se jim prvi teden po šestkrat na dan po malim kravjiga mleka daje, kakoršno iz podkrave pride in nekoliko s toplo vodo zmešaniga, ali pa prekuhaniga in tudi z nekoliko vode zmešaniga. Ko prasè samo še ne zna piti, naj se mu piva v gobec vliwa. — Potem naj se mleku nekoliko režene moke ali otrobov primeša, de živinče tak redek mlečni sók povživa. Ko prasčiki stareji prihajajo, jim služi zmečkan kuhan korún, kuhano korenje, potem pa navadná piča. Perve 4 tedne jim imenovana mlečja piča nar bolj služi, zató kër je natornim postavam tudi nar bolj primerjeno, če prasè skozi 4 tedne sesá.

Če so praseta sicer zdrave, se bojo tudi pri imenovanim pitanji dobro počutile. Zakaj pa ne?

Saj tudi mlado dete dostikrat od maternih pers nič živeža ne dobí in mora s kravjim mlekom zadovoljno biti.

Dr. Bleiweis.

Še nekaj od mizarskiga in tesarskiga lesá.

(Nadalje.)

Res, de pozimi sekan les ostane gost, kerpek in težák, de se da za kurjavo práv práv koristno porabiti, zató, kér se vsa vodena in smolnata sočnost po njem zgosti in sterdi, in takó rekoč, se že v les spremeniva; tudi za marsiktero delo je zimski les práv koristen in terpežin, nikdar pa ni pripraven za sploh vsako mizarsko in tesarsko delo, zató ne, kér se les zimskiga časa sekan nikdar popolnoma ne razsuši, kér sočnost in mokrota ne moreta čisto iz njega zginiti, zgošen sok zastáne v lesu in se zamoči v njem; zamok pa nikdar ne preide, tudi v starim delu ne, ampak pred časom gnjilobo v delani les pripravi.

O spomladanjskim čusu sekaniga lesá se pa zamok ne more prijeti, kér gorkóta tanjkotočni sok kmalo posuši, in stori, de vsa mokrota zgine iz njega; tak les je lohák in suh, de zvoní.

Nar bolje je zgodaj spomladi les posekovati; tačas, ko gorkó prihaja; — preobilna mokrota zgine iz lesá, sok jame močno gibati se, lesene letine, žilice in kitice se raztegnejo in se odprejo, iz njih kmalo zgine zimska mokrota, zgošeni sok se v tem času narložeje in nar hitreje posuši.

Res je, de se červ na spomlad hitreje perkáže, kot pozimi, ravno zató, kér mu je točni sok prijetna hrana. Temu se pa lahkó pomaga, kakor je bilo že v poprejšnim razlaganju povedano, in kakor bo tudi še v prihodnje opomnjeno.

Res je tudi, de v zimskim času sekan les je terji od spomladanjskiga, pa je tudi bolj kerhek ali pust za vdelovanje, kakor spomlanjski. Že sperviga je bilo skazáno, de je treba pri vdelovanji ali vstavljanji lesá bolj na ločnost in posebno na suhost, kot na gostót in terdobo lesá gledati. Gotovo je težak les terdnejši od lahkiga, teža mu da moč, pa mokrota mu ne smé teže dati, ampak lastna mora biti teža lesá, ktero mu le pleme, kraj, zemlja in dobra rast dati zamorejo.

Desiravno so marsikteri posestniki gojzdov ali borštov koristniga posekovanja o pravim času prepričani, vender malo porajtajo na tó, ampak sekajo les kadar je, zavoljo posebnih dobičkov. Nekteri ga sekajo za prodajo, kadar jim je denarja potreba; drugi pa spomladi, le zavoljo berila in prodaja lupja.

(Dalje sledí.)

Velki letni zbor c. k. krajske kmetijske družbe.

Letni zbor c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani je bil 5. dan tega mesca. Predsednik zbora so bili visokorodni gospod grof Welsperg, namestnik c. k. ilirskiga deželnega poglavarja.

Vodja kmetijske družbe visokorodni grof Vuk Lichtenberg so s prijaznim nagovorom začeli pomenkvanje današnjega zbora, v katerim so važniših opravil kmetijske družbe o pretečenim letu opomnili. Spomnili so pa tudi z milimi besedami tistih udov, ktere nam je smert v pretečenim leti vzela, posebno pa gosp. Jožefa Rudeža rajnečiga grajsaka v Ribnici, ki je več ko 26 let nevtrudljivi podpornik krajske kmetijske družbe bil.

Po tem je tajnik kmetijske družbe, Dr. Bleiweis bral posamezne opravila družbniga odborstva.

Tukaj so bile povedane prvič opravila, ktere je odborstvo prejelo od c. k. deželnega poglavarstva; potem je bila napovedana letašnja razstava sadja v Ljubljani za prihodnjo jesen. Dokončan drugi natis krajskiga vertnarja gosp. Pirca je bil družbi na znanje dan in pri ti priči je bilo tudi opomnjeno, de nam je silno potreba na rejo gojzdnih dreves misliti in de najkmetje prihodnjič začnejo pridno nabirati smerekoviga in jeloviga semena za pomnoženje svojih gojzdov, pa tudi za prodajo teh semen, ktere bo kmetijska družba tudi prihodnjič rada kupovala, in jih potem, kar bo moč, po nar nižji ceni prodajala, de si bojo tudi tisti kmetovavci zamogli teh semen omisliti, ki si jih ne morejo sami nabirati.

Dalje je bilo družbi povedano, de je v začetku tega leta gosp. Dr. Struppi prevzel oskerbništvo družbniga verta na Poljanah v Ljubljani in de bo po namenu družbe skerbel za obilno izrejenje žlahtnih sadnih in murbnih dreves, zraven tega pa mnoge kmetijske skušnje napravljaj. Kér se vsako kmetištvo nar bolj ponaša, če ga imá gospodár pred svojimi očmi, je kmetijska družba gospoda dohtarja naprosila, de bi se na imenovani vert preselil. Za občni prid ves vnet gospod je to opravilo rad prevzel in od perviga velkiga travna že stanuje v hišici, ki v tem vertu stoji. Imenovani vert leži blizo cukrofabrike in je blizo 6 oralov velik. Kér je gosp. Dr. Struppi tudi c. k. deželni zdravnik za živino in kér je na tem vertu lep prostor za ogledovanje zdrave in bolne živine, bo mende to našim kmetam práv všeč, kér bojo odsihmal lahko svojo živino k gospodu zdravniku vodili in ga za svet in zdravila popraševali.

Potem je bilo oznanjeno, de je gosp. Leskovic, tajnikov družnik, po dovoljenji kmetijskiga odborstva v začetku tega leta prevzel opravilstvo Graške družbe sv. Florjana ali asekurancije za Ljubljanski in nekdanji Ižanski kanton in de naj se pri njem v pisarnici kmetijske družbe oglasi, kdor iz imenovanih kantonov ima pri ti asekurancii kaj opraviti.

Nadalje je bila razglašena častna delitev daril pridnim sadjorednikom, ki so lani sreberne svetinje prejeli.

Potem je bilo veselo razširanje kmetijskih in rokodelskih Novic v letašnjim letu na znanje dano in povedano, de je letas zopet 140 deležnikov več kot lani, in de celo število zdaj znese 1257. Pri ti priliki je bilo pevedano, de je lanjska Doklada Novic: „Vinoreja“ visokočastitljiviga gospoda Vertovca povsod zaslužno veliko čast in hvalo našla, in de bo letašnja doklada „Miloserčnost do žival“ gotovo tudi veliko lepiga sadú prinesla. Pisatelj te lepe knjižice je bil na glas pohvaljen, in je visoke časti vredni gospod Mihael Stojan iz Štajerskiga, fajmošter na Gomilskim in tudi ud krajske kmetijske družbe, kteri se je on s svojimi lepimi sostavki v Novicah že davnej močno prikupil.

Od letašnje nemške in slovenske pratike je bilo povedano, de ste zopet veliko veliko prijatlov našle. Od slovenske pratike je bilo letas 38 tavžent, tedej 2 tavžent več prodanih, kot lani. Veliko kmetov je prišlo k vredniku Novic in pratike, ki so se posebno zahvalili, de smo jim cesarske postave od živinske kupčije v letašnji pratiki na znanje dali, od kterih popred clo nič vedili niso. — Gospodu Potočniku, fajmoštru v Šentvidu nad Ljubljano se je odborstvo zahvalilo, de je zopet prvi (astronomiški) del nemške in slovenske pratike zložil.

Potem so prišli česki kolovrati na versto, od kterih je bilo povedano, de jih je pretečeno leto sam Unglert 132 poprodal, kar od očitniga razširanja teh koristnih kolovratov pričuje. — Na ogled postavljen je bil tudi Dollov kolovrat iz Zagreba, kteriga nam je slavna